

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Prinses Irenestraat 6
2595 BD DEN HAAG

**Directoraat-generaal Natuur
en Visserij**

Cluster Soorten

Bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres

Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr

00000001858272854000

T 070 379 8911 (algemeen)

F 070 378 6011 (algemeen)

www.rijksoverheid.nl/lvvn

Ons kenmerk

DGNV-S / 100959611

Uw kenmerk

2025Z16662/2025D38682

Datum 19 september 2025

Betreft Onderzoek Staat van Instandhouding wolven in Nederland

Geachte Voorzitter,

Wageningen University & Research (WUR) heeft op mijn verzoek onderzoek gedaan naar de Gunstige Referentiewaarden van wolven in Nederland (*favourable reference values*, FRVs). Deze waarden zijn een Europese vereiste om de Staat van Instandhouding (SvI) van wolven te kunnen vaststellen, welke weer nodig is in het kader van de Europese Habitatrichtlijn. Dit is belangrijk voor bijvoorbeeld populatiereguleringsmogelijkheden van de wolven in Nederland, die onderdeel uitmaken van de bredere Centraal-Europese wolvenpopulatie. Het rapport is openbaar beschikbaar gemaakt op de website van Wageningen Research.¹ Hiermee geef ik uitvoering aan mijn toezegging om de uitkomsten van dit onderzoek met uw Kamer te delen (TZ202504-004) en geef ik invulling aan het verzoek van de Kamer om dit rapport te delen (Commissieverzoek 2025Z16662/2025D38682). Over het verzoek met betrekking tot het artikel in de Telegraaf kom ik separaat terug.

Gunstige Referentiewaarden zijn concrete kwantitatieve, meetbare ecologische doelen om vast te stellen of een soort in een gunstige Staat van Instandhouding verkeerd. Gunstige Referentiewaarden zijn opgedeeld in gunstige populatie omvang (Favourable Reference Population, FRP) en gunstig verspreidingsgebied (Favourable Reference Range, FRR). Om van een gunstige Staat van Instandhouding te spreken, moeten volgens de Europese regels beide criteria gunstig zijn. Socio-economisch draagvlak maakt geen deel uit van de berekening van deze gunstige Referentiewaarden.

Samengevat geeft het rapport de volgende conclusies:

- Zowel een gunstige populatie omvang (FRP) als een gunstig verspreidingsgebied (FRR) zijn nodig om te komen tot FRVs.
- Het rapport concludeert dat het in het kleine en dichtbevolkte Nederland niet mogelijk is om zelfstandig een gunstige populatieomvang te herbergen, met een corresponderend gunstig verspreidingsgebied (FRR).²

¹ [Gunstige referentiewaarden voor de wolf in Nederland: Populatieomvang en verspreidingsgebied volgens de Habitatrichtlijn - Wageningen University & Research](#)

² Een duurzame wolvenpopulatie herbergt minimaal 500 roedels, met een corresponderend gunstig verspreidingsgebied.

- Omdat het niet mogelijk is om binnen Nederland te komen tot de FRVs van wolven, moet er voor het bereiken van de FRVs naar de gehele Centraal-Europese wolvenpopulatie worden gekeken. Naast Nederland betreft dit de landen Duitsland, Denemarken, België, Tsjechië, Polen, Noord-Frankrijk en Luxemburg. Nederland kan alleen een bijdrage leveren aan een duurzame wolvenpopulatie in Europees verband binnen deze Centraal-Europese populatie.
- Voor die Centraal-Europese wolvenpopulatie geldt dat de SvI als gunstig kan worden beoordeeld als die populatie onder meer de gunstige populatieomvang (FRP) van minimaal 500 roedels, met corresponderend gunstig verspreidingsgebied (FRR) kent.
- Nederland zal daarom een aandeel moeten gaan leveren aan die Centraal-Europese populatie, net als de andere landen waar deze populatie is gevestigd.
- Het ecologisch-technisch uitgangspunt daarbij is dat het in Nederland voor wolven beschikbare habitat 23-56 roedels zou kunnen huisvesten, gebaseerd op de habitatgeschiktheidsanalyse van 2024.³

WUR heeft met dit onderzoek een ecologisch-technisch antwoord gegeven op mijn vraag, maar de resultaten van het onderzoek zijn daardoor theoretisch en voor mij niet bruikbaar. Ik verwachtte dat in het onderzoek rekening zou worden gehouden met de specifieke situatie voor een klein en dichtbevolkt land als Nederland. Dat is helaas niet het geval. Er is in dit onderzoek enkel door een ecologische bril naar één puzzelstukje van een voor mij veel grotere puzzel gekeken. Dit onderzoek is daarmee stap 1. Er is niet gekeken naar de maatschappelijke en economische mogelijkheden en onmogelijkheden die in Nederland zo'n belangrijke rol spelen. Ook is er niet gekeken naar wat een grote wolvenpopulatie voor effect heeft op de rest van de aanwezige dieren en biodiversiteit. Dat zou stap 2 zijn. Juist die gecombineerde perspectieven (stappen 1 en 2 tezamen) geven een meer compleet beeld om beleid op te maken. Beleid gebaseerd op enkel stap 1 is daarom, naar mijn mening, onbruikbaar en totaal onverantwoord. Op 3 september ben ik met WUR in gesprek gegaan over de uitkomsten van het onderzoek en heb ik hen op die onbruikbaarheid van de onderzoeksresultaten gewezen. De ecologie biedt slechts één perspectief; voor een compleet beeld zijn de inzichten uit andere relevante perspectieven essentieel.

Ik vind het van het grootste belang dat er gedegen onderzoek wordt uitgevoerd naar het aantal roedels dat Nederland kan bijdragen aan de Centraal-Europese wolvenpopulatie, waarbij wordt getoetst aan de haalbaarheid voor de specifieke Nederlandse situatie. Nederland is namelijk een van de dichtbevolkste landen in de wereld. De natuur in Nederland ligt bovendien ook nog eens vaak ingeklemd tussen dorpen, steden en agrarische bedrijven. Ik maak mij ernstige zorgen over de aanwezigheid van wolven in Nederland. De veiligheid en het welzijn van mensen en dieren, staan wat mij betreft altijd voorop.

Daarom laat ik een aanvullend onderzoek uitvoeren door een andere internationale deskundige onderzoekspartij. Ik wil dat dit onderzoek zich opnieuw richt op de SvI van wolven in Nederland en ook een eigen analyse uitvoert van de habitatgeschiktheid voor wolven in Nederland. Ik heb de betrokken onderzoekspartij gevraagd om in dit nieuwe onderzoek de specifieke situatie voor Nederland als klein en dichtbevolkt land te betrekken en dus juist ook andere relevante perspectieven zoals socio-economische overwegingen en fysieke

³ [Habitatgeschiktheidsanalyse wolf - WUR](#)

veiligheid hier expliciet in mee te nemen. Ik verwacht voor het eind van dit jaar hiervan de uitkomst. Dit rapport zal ik daarna zo spoedig mogelijk met uw Kamer delen.

**Directoraat-generaal Natuur
en Visserij**

DGNV-S / 100959611

Jean Rummenie
Staatssecretaris van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur